

2. Курнишова Ю. Сучасні тенденції регіоналізму в Східній Азії: можливості для України [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень при президентові України. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/399/>.

3. Комарницький М. М. Україна та Південно-Східна Азія: перспективи співпраці в XXI сторіччі / М. М. Комарницький // Гуманітарні та соціальні науки. Матеріали I Міжнародної конференції молодих вчених HSS-2009, 14-16 травня 2009 р., м. Львів. – Львів : видавництво Національного Університету «Львівська Політехніка», 2009. – С. 147-149.

Бедрак Н.М.

здобувач кафедри соціальних теорій

Національний університет «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА У ПРОЦЕСІ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Всеохоплюючі зміни у соціальній, політичній, економічній, науково-технічній сферах сучасного суспільства сприяють зростанню у політичній системі значення постійного зворотного зв'язку між владою та суспільством. В умовах становлення інформаційного суспільства цей зв'язок опосередковується діяльністю мас-медіа, які посідають важливе місце у структурі сучасного політичного представництва. Це актуалізує потребу у дослідженні форм та інститутів політичного представництва: політичних партій, парламентаризму, інституцій громадянського суспільства, акторів третього сектору, груп інтересів, які беруть участь у формуванні політичного порядку денного, прийнятті політичних рішень, урядуванні. Слід відзначити, що у сучасних політичних системах на зміну моделям представницької демократії (коли соціальні та політичні групи представляють депутати від партій, що виступають у парламенті від їх імені) приходять моделі «напівпрямой» (О. Тоффлер) та прямої демократії.

В умовах інформаційного суспільства трансформуються і теоретичні моделі політичного представництва, що знаходить своє вираження у концепціях дорадчої та деліберативної демократії (Ю. Габермас), інтерактивної демократії (П. Розанвалон), демократії участі (Й. Масуда), напівпрямой демократії (О. Тоффлер). Під впливом діяльності мас-медіа змінюються демократичні інститути, сутність та механізми демократичного політичного представництва. За таких умов актуалізується питання підвищення ефективності демократії, політичної участі громадян та взаємодії акторів публічної політики.

Функціонування інститутів політичного представництва в умовах демократії досліджували Ф. Гаєк, Б. Дізраелі, Р. Дворкін, Ф. Фукуяма,

С. Мейнверінг, Дж. Сарторі, А. Лейпгарт, Г. Лінц, Л. Даймонд, С. Верба, Д. Растоу, С. Гантингтон, Р. Даль, Й. Шумпетер та ін.

У сучасному світі неможливо уявити демократичне урядування без інститутів політичного представництва. Мова йде не лише про концепцію «представницької демократії», а і про інші демократичні політичні системи. Представництво означає делегування громадянином, або групою певних повноважень політичному актору, або інституту для захисту групових інтересів, забезпечення їх урахування у діяльності влади. Ідея політичного представництва стала фундаментом для формування таких принципів організації демократичної політичної системи, як свобода та відповідальність, політичний плюралізм, змагальність політичних акторів, виборність керівництва держави та ін. Головна роль політичних партій та виборчих систем полягає якраз у забезпеченні політичного представництва.

Щодо форм прямої демократії, то у сучасних політичних системах досить розповсюджені політичний плебісцит та референдум. Така форма політичного управління, як плебісцит існував в усі часи, але його дієвість обмежується великою кількістю людей. Політичні рішення в умовах плебісциту можуть прийматись невеликим колом осіб, його безпосередніми учасниками. Плебісцит знаходить своє вираження й у сучасних політичних системах : збори, мітинги, маніфестації, марші. Найбільш розповсюдженою формою прямої демократії сьогодні виступає референдум.

Концепція політичного представництва розвивалась від філософських обґрунтувань у напрямку пошуку оптимальних шляхів, інститутів та механізмів представництва : інституціоналізації політичних партій, удосконалення виборчого законодавства, розвитку інституцій громадянського суспільства та груп інтересів. Передусім, дискусії стосувались пошуку механізмів представництва інтересів суспільних груп у парламенті. Одна з позицій полягала у необхідності представництва у парламенті мешканців окремих регіонів, областей та місцевостей, які мають певні особливості та специфічні інтереси. Це обумовлює встановлення у деяких політичних системах мажоритарної виборчої системи. Інша позиція, закріплена у політичній системі Великої Британії, полягає у тому, що депутат представляє інтереси не окремого округу, а нації в цілому, а отже – оптимальною є пропорційна виборча система. Її прихильники наголошують на тому, що суверенітет належить не окремо взятим громадянам, а нації в цілому, а отже – депутати парламенту мають представляти «волю нації», а не інтереси окремих груп виборців. В якості компромісного та консенсусного варіанту між двома формами політичного представництва було запропоновано модель двопалатного парламенту, одна з палат представляє інтереси регіонів (земель, штатів та ін.), а інша – країни в цілому.

Для пострадянських політичних систем, які знаходяться у процесі демократичного переходу, впровадження принципу політичного представництва має наступні особливості та складові.

По-перше, демонтаж авторитарної політичної системи радянського зразка. І хоча після 1953 року масовий терор та концтабори, як спосіб

політичної та економічної організації відійшов у минуле, радянська авторитарна модель з її монополією влади однією партією, централізацією влади, бюрократизацією та відсутністю конкуренції у політиці та економіці була «стартовою» для пострадянських країн. Досвід реформ переконливо продемонстрував, що без впровадження дієвого механізму політичного представництва з метою оновлення політичної еліти неможливо позбавитись вад політичної системи радянського зразка.

По-друге, інституціоналізація демократичних організацій та груп – політичних партій (формування багатопартійної політичної системи), інституцій громадянського суспільства та мас-медіа, лобістських груп та груп інтересів. Особливе значення у цьому процесі належить розвитку парламентаризму та становленню парламенту, як представницького органу влади та простору вільних дискусій (дебатів) коаліції та опозиції з метою реалізації та захисту суспільного (національного) інтересу.

По-третє, підвищення рівня політичної участі громадян – як у виборчий, так і у міжвиборчий період. Демократизація не проходить без протестних акцій, масових мітингів, конфліктів не лише у владі, а і між великими суспільними групами. У даному процесі віддзеркалюється формування громадянського суспільства, як суб'єкта політичного представництва. Важливим тут є подолання небезпек демократизації – етатизму певних суспільних груп (передусім, громадян із досвідом життя в умовах авторитаризму), популізму, націоналізму, ізоляціонізму та конформізму та ін. Результатом участі громадян у політиці має стати формування політичної системи консолідованої демократії, коли серед представників суспільства (депутатів, влади) та широких верств населення існує консенсус щодо демократії, як ефективного способу управління.

По-четверте, принципи взаємодії груп інтересів, партій, інституцій громадянського суспільства та представників мас-медіа із владою. Специфіка пострадянських політичних перетворень визначається не лише акціями прямої політичної дії, масовими політичними протестами, а і правилами включення груп інтересів в процеси публічної політики.

Таким чином, феномен політичного представництва існував протягом усієї історії цивілізації, але найбільш рельєфно він проявився в умовах демократичної політичної системи, поставши у XIX – XX століттях однією із головних складових демократії.